

– Először is érdemes kiemelni, e bizonyítható hasonlóság azt tükrözi, hogy a parasztember a templomban a prédikáció során hallott bibliai történetekből képes volt bizonyos témákat átültetni a saját gondolkodásába, a saját maga által alkotott szövegekbe. Megjelenik például a csodás születés, a rejtett gyermekkor, a tanítás. De nemcsak rokon vonásokat találhatunk Jézussal, hanem számos olyan mozzanatot is, amikor a parasztember félreértelmezi Jézus beszédeit és tevékenységeit. Többek között ilyen a csodás gyógyítás esete, Jézus a vallásos szövegben nem mint csodadoktor jelenik meg. Láthatjuk, hogy a mesemondó által képzelt világában a csodás gyógyítást végzők a mágusok, akik éppen úgy viselkednek, mint Jézus, a parasztember többnyire tanítónak, csodatevőnek, jobb esetben rabbinak vagy akár még mágusnak is képzeletben az alakját. Hamar világossá vált számomra az is, hogy a népmesékben sokkal több Jézus-mintázatot lehet azonosítani, mint például tette azt az amerikai folklorista Alan Dundes, aki a mitikus hősökkel vont párhuzamban feltételezett két-három ilyen vonást. Kutatásait végiggondolva több ellentmondást is felfedeztem. Az egyik ilyen teológiában is vitatott téma, hogy Jézus alászállt-e a poklokra vagy sem. De érdekes megnézni azt az eltérést is, hogy míg egy-egy mesehős kardot ránt, tudjuk, Jézus nem.

– Milyen egyéb hasonló témahasadásokat fedezett fel a varázsmesékben, melyek Jézus alakjához kapcsolódnak?

– Lényeges eltérés többek között, hogy Jézus a korabeli zsidó szokással ellentétben agglégény, ám a mesehős, Márk evangelista házassági intelmeit megtartva, megnősül. Jézus nem szeretne „király” lenni, de a varázsmese hőse megszerzi a királyságot s helyreállítja a rendet. S mint tudjuk, a hőst nem úgy temetik el, mint Jézust, s nem is támad fel. De hasonló eltérést mutat a szeplőtelen vagy szűz fogantatás eleme is: a mesemondó és a közönség nehezen tudja ezt elképzelni, helyette jelenik meg a történetben a csodás születés, amikor valamilyen állattól – például lótól, juhtól, tehéntől – vagy éppen valamilyen növényi magtól születik meg a gyermek. Elmondható – ahogy azt az eltérések is mutatják –, hogy amit a parasztember nem tudott elképzelni, azt a saját maga által teremtett képzeletvilághoz igyekezett igazítani.

– A komplexebb történeteket miként sikerült feldolgozniuk a parasztembereknek

– Sokszor elfeledjük, de körülbelül az 1920-as évekig a falvakban szinte kötelező volt templomba járni, s nem csak vasárnap. De tudjuk azt is, hogy egészen a szekularizáció idejéig Isten létezése, teremtő és büntető hatalma nem lehetett vita tárgya, sőt sokszor bélyegezték bolondnak azt, aki nem hitt Istenben. A befogadást azonban könnyítette az, hogy pár évszázaddal ezelőtt a magyarországi prédikátorok is arra kényszerültek, hogy gyakorlatilag a hétköznapi nyelven, tehát ne csak latin nyelven beszéljenek.

Egyszerűen rájöttek, hogy másképpen igencsak nehéz meggyőzni a híveket, s a prédikációkba – mivel az emberek között éltek – beépítették a parasztemberek mindennapi problémáit is. Tudták, hogy az embereket elsőként a fülükön keresztül kell megragadni, ez lesz az értelemhez, szívhez való eljutás módja. Meg kell tehát nyerni a parasztembert, ugyanis a hivatalos egyház tanítása nagyban eltér attól, amit az emberek a hétköznapi életben vallanak és gyakorolnak. Ugyanakkor az is igaz, hogy a templomban hallott történeteket nem tudta a parasztember teljesen, minden részletében és mélységében felidézni. Így a legtöbb összetett történetet szétdarabolta, majd különböző mesetípusokba sorolta (lásd a József-történetet), s három-négy tematikát variált, használt nagy szeretettel és gondnal. A vallásos vonatkozás miatt pedig e szövegeket úgy kell értelmezni, mint a példázatot. Nem feledkezhetünk meg a mesemondók szerepéről sem, amivel a Jézus-kötetben hosszasan foglalkozom, hiszen sok mesemondó a közösség tanítómenteréként tartja magát számon.

– Milyenek kell elképzelni egy mesemondó alkalmát?

– A mesemondás egy rendkívül eleven műfaj, ahol a hallgatók nem passzív, hanem aktív részesei az eseménynek. Van, hogy a résztvevők közbeszólnak, énekelnek vagy éppen táncolnak. A mondás valójában egy performansz, ahol a mesemondó – aki rendkívül színes, komplex tudással rendelkezik – által elmondott meseszöveget is állandóan változik a jelenlévők közösségétől függően. A mesemondó maga is ismeri a parasztember problémáit, így beleszövi a történetekbe ezeket az egyéni tapasztalatokat is. Egy-egy ilyen mesélés akár öt-hat vagy még több órán keresztül tart. Amikor a családokban elterjedtek a tömegkommunikációs eszközök – a rádió, majd később a televízió –, a hosszú mesék hamar rövidültek, hiszen az embereknek másra lett igényük, így pedig megváltozott a mesékhez való viszonyuk is: hitelüket és érvényességüket veszítették.

TURIÁK ILDIKÓ

**ISTEN ORSZÁGA ÉS
MAGÁNTULAJDON?**

(3.)

3.6. Csatlakozási lehetőség, nem csak hősöknek

Isten elgondolása nem kíván tőlünk emberfelettit, lehetetlent. A kétarcú főparancs így szól. "Szeresd Uradat, a te Istenedet... és szeresd felebarátodat, mint önmagadat"(Mt 12,29-32).

Az önmagunk iránti szeretetben mérce igazán nincsen túl magasán. Sem jobban nem kell, sem kevésbé nem elegendő felebarátainkat, azaz minden embertársunkat szeretni, mint ahogy magunkat is szeretjük. Olykor természetesen, s nem is ritkán már önmagunk

szeretésével és méginkább jól szeretésével is baj van. Ha azonban erre is ki akarnék térni, töprengésem folytatásos regény-méretűvé dagadna. Most tehát maradjunk abban, hogy az ép lelkű ember szereti és jót akar legalább önmagának. Jól akkor szereti magát, ha tudomásul veszi, hogy nem egymaga él a földön. Akkor, ha másokra is gondol. Akkor, ha mindenkire gondol.

Az evangéliumi aranszabály is ezt vési újra emlékezetünkbe. Amit magunknak is kívánnánk, azt és úgy cselekedjük másokkal is (Mt 7,12). Témánk szempontjából ez úgy értendő, hogy a föld javait tartalmazó képzeletbeli kosárból annyi az engem megillető rész, amennyi bolygónk minden emberének juthat.

Talán, legalább elméletileg sokan egyetértenek az aranszabállyal és fentebbi értelmezésével. Ezt állapítom meg ellenőrző gondolatban eszme-futtatásom lehetséges hatását olvasóimra. Ugyanakkor lelki szemeim előtt azonnal megjelenik az elvileg egyetértőknek a gyakorlati egyetértéshez eljutni soha nem tudó, akaró két lehetséges típusa is.

Az egyik típus úgy ért egyet a konklúzióval, hogy az "amennyi mindenkinek juthat"-ban megjelölt kinek-kinek járó részt azonnal lefordítja magyarról — magyarra. Lefordítja valami a világban ma uralkodó logika számára is érthető, abba beilleszthető megfogalmazásra. A módosítás csekély. Valahogy így hangozhat: "amennyi nekem is jár, amennyi másoknak jut." Tulajdonképpen csak annyi történt, hogy megfordította a tételt. S ezzel megfordította a szándékot is, amellyel embertársainkra néznünk kellene. A következő lépésben már csak arra van szükség, hogy anyagi javakban részesedés mértéke alapján felállítható rendkívül széles skála egyik szélső végéről a másik szélső végére nézzen. A felpuffadt hasú, lézengő milliárdról, a luxusjachtok, légkondicionált csodapaloták százaira-ezreire szegezze tekintetét. Ezután már ismét tovább kérdezhet. Mi az, ami tehát jár nekem? Nyilvánvalóan az, ami a százaknak-ezreknek. S máris megszületett a világunkban mindent a régiben hagyó, az aranszabályt, főparancsot semmibe vevő, régi-új értelmezés.

A másik lehetséges típus nem fordít, hanem összevet. Egybeveti az aranszabályt az életlehetőségeknek iménti széles skálájával, annak arányaival. Egymás mellé helyezi ezt a skálát és torz arányait azzal a mondatommal, hogy Isten elgondolása nem kíván tőlünk emberfelettit. Aztán keserűen lecsap rá. Költészet az egész! — így kiált fel. A kiváltságos százak-ezrek legkiváltságosabbjainak számára is képtelen feladatnak bizonyulna megbirkózni milliárdnyi ember nyomorával. A mérleg egyik serpenyőjét teljes kibillentő szükség bár, ilyen csekély ellensúlyozásához a legtehetősebb sor végére állása is alig több a semminél. Tagadni pedig, hogy a sor végére álláshoz emberfeletti erő, fantasztikus hősiesség szükségeltetik: botorság. S mivel az ember sorsa

lehetetlen, erejét meghaladó vállalkozásokon nem fordulhat, ezért aztán ismét csak nem történik semmi.

Nem tagadom, ha a fordító típus értelmezése nyilvánvalóan ferdítésnek minősül is előttem, az összevető logikájával szóba kell állnom. A világ javain osztozás jelenlegi arányai mellett bizony elégtelen azt számbavenni, hogy egyenlő osztozás esetén mennyi juthatna minden egyes embernek, s így nekem is. Sűrűn tekinthetek majd a skála nálam nehezebb körülményei között élő felebarátaim felé. Iparkodnom kell, ha csak hajszálnyit is igazítani a mérleg kibillent egyensúlyán. Szeretetem nagysága szerint az elvileg rám jutó lehetségesnél kevesebbel is be fogom érni. Ha nő a szeretetem, talán sokkal kevesebbel is megelégszem. De erre a kevesebbre már csak szeretetem növekedésével, attól sürgetve fogok vállalkozni. S ugyan mikor érezte egy gyermekét igazán szerető anya, ha annak betegágyánál átvirrasztva töltötte éjszakái számolatlan sorát? Van-e, amit lehetetlennek minősítve, meg sem próbál megtenni gyermeke javáért.

Az, aki képe-másává lenni képessé formált minket tudja, és számít rá Országá földi lenyomatát tervezve, hogy mindnyájunkban benne van, nemcsak az ösztönök vezérlését is nélkülöző állat, hanem az embert önmagát meghaladni képessé tevő, Istenhez hasonlóvá alakító anya is.

Az özvegyasszony sem nem osztó, sem nem szorzó két fillérjét számon tartó Isten a két fillérjeinket magunk által sem lebecsülő és azt másoknak odaadni képes hajlandóságainkra alapozza Országá meggyökeresedését, szárba szökkenését a földön (Lk 21,1-4).

Az özvegy, természetesen a lehetőségeihez mérten, nagyon sokat adott. Mindenét. Nem így Zakeus, a vámos. Ő valószínűleg "csak" arra a szintre formázta vissza magát míg annyija maradt, amennyi elvileg, igazságosan egyenlő osztozás esetén mindenkinek juthat. Jézus mégis így örvendezik, miután az vagyona felét a szegényeknek ígéri, a maradékból pedig kárpótolni kívánja azokat, akiket az emberi törvények szerint is megkárosított: "Ma lett üdvössége e háznak: Mivelhogy ő is Ábrahám fia"(Lk 19,1-10). A dicséret biztosan nem annak szól, ami senkinek sem nem vétek, sem nem érdeme. Zakeusnak nem azért örvendez Jézus, mert vér szerint, nemzetiség szerint esetleg Ábrahám leszármazottja s mindenképpen Izrael népének a tagja. Mindez már elhatározását megelőzően is így volt. Ebben örvendezésre okot adó változás nem következett be. A változás, az új mozzanat az elhatározás. Ezzel Zakeus Ábrahám, annak legféltettebb kincséről, Izsákról is lemondani képes, magatartásának szellemi örökébe lépett. A dicséret és öröm ennek a minőségi szemlélet és magatartás-változásnak szól. És pedig már a változás születésének pillanatában. Az első, a legkisebb lépés csak úgy kiérdemli az örömet, mint a legmegrendítőbb hősiesség.

Az Isten logikája szerinti változás kezdete, hogy

merre fordítjuk tekintetünket, szívünket, lépéseinket.

Valaha úgy tanultam, hogy a mennyiségi változás egy határ után minőségi változásba csap át. Isten ebben is mintha másként gondolkozna. Arra számít, hogy a minőségi változás mennyiségi változást is eredményez. Zakeus első nagy horderejű elszánását, további lépések követik majd. Sok özvegyi két fillér több lehet a mérleg serpenyőjében, mint Soros úr egész vagyona. Zakeust, további Zakeusok és nem-Zakeusok: az özvegyet mások, özvegyek és nem-özvegyek követhetik majd.

3.7. Ha ketten — hárman ... együttműködnek az osztozásban...

Mi lesz akkor? Isten talán nem megalapozatlan reményei szerint, szem-nem-látta, fül-nem-hallotta, az ember legszebb álmait is felülmúló csuda világ születik.

A leghősiesebb egyéni erőfeszítés is csepp a mérhetetlen tengerben csupán. Egyenként alig vagyunk többek a semminél. Bizonyára nem véletlenül hangzik úgy a már az eszmefuttatásom elején idézett mondat, hogy: "az Isten Országá már közöttetek van" s nem pedig úgy, hogy "bennetek" van. A közöttetek és a bennetek nem helyettesíthető be egymással. Ami bennünk van csupán (ha van), az az Isten léttörvénye, az Örök Ország Életének záloga. De az Isten Országá itt és már csak a bennünk munkálkodó léttörvények egymással is találkoztató erejében, kölcsönösséget teremtő képességében bír valós létezéssel.

Ha azt akarjuk, hogy az osztozás ne csak az osztozásra hajlandók mennyei erszényeit gyarapítsa, de a világ arculatán is maradandó nyomot hagyjon, mustármagból — mustárfává cseperedjék, további minőségi szemlélet és magatartásváltozásra is késznek kell lenniük. Az ember minden korábbi szemlélet és magatartás változásának koronája, ha az osztozásra hajlandók annak belátására is eljutnak, hogy együttműködésre is hajlandókká és képesekké is kell lenniük.

A világ uralkodó logikájától alapvetően különböző logika, az ennek, és csak ennek, érvényre juthatásából várható más, jobb szebb-élhetőbb világ alternatívájának képe kezdettől közösséget létbehívó azt fenntartó érvényességgel is csak abban bízó gondolkozásban születik. A miénk világa létének minimális feltétele legkevesebb két enyémet — tiedet külön szálazni nem akaró egyén egymás kezébe csap. Isten közösségében ez történik öröktől. Szükségességének belátásig már sok ember, sokszor eljutott. A mi József Attilánk is oly szépen fogalmazza meg ennek felismerését.

Tanultátok-e a számokat?

Bizony számok az emberek is,
mintha sok 1-es volna az irkában.
Hanem ezek maguk számolódnak

és csudálkozik módfölött az irka,
hogy mindegyik csak magára gondol,
különb akar lenni a többinél

s oktanul külön hatványozódik,
pedig csinálhatja a végtelenségig,
az 1 ilyformán mindig 1 marad
és nem szoroz az 1 és nem is oszt.

Vegyetek erőt magatokon
és legelőször is
a legegyszerűbb dologhoz lássatok —
adódjatok össze.
hogy roppant módon felnövekedvén,
az Istent is, aki végtelenség,
valahogyan megközelítsétek. (A számokról)

Isten nem felhőkanalazó álmodozó. Nem gondolja és ezért nem is ígéri, hogy a logikáját követőkől, az együttműködésre hajlandókból kinövő mustárfa egyedüli növény lesz a földön. Azt gondolja csak és csupán annyit ígér, hogy a legnagyobb lesz, a legtöbbeknek, még az ég madarainak is otthont adni képessé lesz. Idővel. Nem egyetlen szempillantás alatt. Ha önmagunk pár évtizednyi cselekvési korlátainak ismeretében nem is legyinthetünk egyetlen elszalasztott másodperc után sem könnyedén, az Isten jogos optimizmussal tekinthet az emberiség idáig eléggé dicstelen történetének szív-viditőbb folytatódása elé.

A világ keletkezésétől napjainkig eltelt időfolyamnak csupán elenyésző töredéke az egész emberi történelem. Beleszámítva azt is, amiről írásos, sőt még tárgyi emlék is alig maradt. Pedig ez már magában véve hosszabb, mint amire visszatekinteni még valamelyest képesek vagyunk.

Babits Jónásának Istene azt mondja türelmetlen prófétájának:

"...Van időm, én várhatok,

Elöttem szolgálaim, a századok,

Fujják szikrámat, míg láng lesz belőle;" (Jónás Könyve)

Nem az időfeletti létezés kényelmes páholyában ülve szemlélődő kibic nyugalma, kincstári optimizmusa az övé. A magot vető, termést váró gazda, földi gazda bölcsességén túli bölcsessége teszi képessé türelemre; bízó, mert nem alap nélküli reménykedésre.

Az egyes embernek lehet, valóban kevés ideje van legalább az első, a legkisebb lépés megtételére. S ezen az sem változtat sokat, ha igaz az a feltételeses, hogy nem csupán egyetlen élet, egyetlen lehetőségével rendelkezünk. Mert mindig annak az éppen rendelkezésünkre álló egyetlen egynek szűk időkorlátai között tesszük meg vagy mulasztjuk el az előttünk álló lépést. És minden elszalasztott élet adta lehetőség új, a korábinál nehezebb feltételek jövőbeni okozója.

Az emberiségnek azonban bővebben kell rendelkezésére álljon fejlődési idő, mint az egyes embernek. Az egyes embertől, adott idő és döntési szabadságának korlátai között, elegendő lehet a szomjazónak adott egyetlen pohár víz. Az emberiség egészének a "miénk" világának földi mását kellene kihordania. Erre pedig nem adathatott számára

aránytalanul kevesebb idő, mint a létét kihordó és annak életteret biztosító világmindenségnek.

Ha pedig a minket földajkáló bolygót s vele mi magunkat is elpusztítanánk, — ahogyan erre ugyancsak jó eséllyel pályázunk idáig —, a világmindenség egészében még mindig lehet, és bizonyára van is további lehetőség. Akár más bolygón, akár, — a magukat halottá, kő keménnyé merevítő, fiúvá, Isten barátaivá lenni szóló meghívásukat elutasítók helyett — köveknek adva a fiúvá-baráttá válhatás esélyét: még mindig, még ekkor is megszülethet az időtlen Ország lenyomata az idő világában.

Isten reméli s én is szeretnék bízni benne, hogy nem egy másik bolygón, kövekből lett fiakkal fog megvalósulni. Az Isten nem tett le rólunk. Mi sem tehetünk le önmagunkról. Remélnünk kell és alappal reménykedhetünk is, hogy kezdetét veheti az Ország ezen a bolygón és ennek az emberiségnek a körében, ha akárcsak ketten — hárman is hajlandók vagyunk együttműködni.

Az Országban az osztozók osztozásuk jutalmául nem a semmit kapják. Ami az Isten logikája, jobbik énünk hangja mellett döntésünk pillanatában logikus, okkal remélhető, de mégis meg-nem tapasztalható remény csak, az megtapasztalható valósággá válik, amikor a hasonló döntésre jutottak megfogják egymás kezét.

"Bizony mondom néktek, — állítja és ígéri Jézus —, senki sincsen, aki úgy hagyta el házáat vagy testvéreit, anyját vagy apját, gyermekeit vagy földjeit énérettem és az evangéliumért (Lukács szerint az Isten Országáért Lk 18,29), hogy ne kapna százannyit, most ebben a világban házakat és testvéreket, anyát, gyermeket és szántóföldeket üldözésekkel együtt, a jövő világban pedig örök életet (Mk 10,28-30).

Ennyi és nem több az ígélet. Ha nem rugaszkodunk el az evangélium realitásától számítanunk kell rá, hogy az idő korlátai között kibontakozó "miénk" világa sohasem fogja az emberiség egészét átfogni. Mindig lesznek, akik szabadságukkal élve a szerzés-vevés mellett döntenek. Ők nem csupán életük értelmének megkérdőjelezését, hanem annak veszélyeztetőit is látják az osztozás mellett döntőkben. Üldözni, zaklatni, háborgatni fogják tehát azokat. De nem csupán az üldöztetésben lesz részük, mintahogyan nem csupán időn túli jutalomra számíthatnak. Már most, ebben a világban kézzelfogható bizonyosságot szerezhetnek arról, ami reményük tárgya volt: a kölcsönös szeretetben élhetés nagyszerűségéről. Tapasztalhatják, hogy nincsenek magukra hagyatva, testvérek, nővérek, anyák, gyermekek hordozzák gondjaikat, dajkálják örömeiket, oszthatják meg velük házukat, asztalukat, szívüket.

A tapasztalat határa; az osztozásra és együttműködésre hajlandók körének határa. A tapasztalat mértékének intenzitása: az osztozás és együttműködés szándékát tettekre váltó erőfeszítés intenzitása. Érzékszerveinkre is ható tapasztalat a szem-

nem-látta, fül-nem-hallotta legszebb álmainkat is felülmúló csuda világról. A tapasztalat itt és most, már ebben a világban lehetséges. De itt és most, ebben a világban, mindig is töredékes és törekeny és az idő világában az is marad. Csak a jövő világban teljesülhet ki és lehet elveszithetetlen osztályrésznünk.

Mégis lehetséges, már itt és már most is. Valósítható és tapasztalható. Ha mégsem vágunk bele s tapasztalatra szert nem teszünk ne önmagunkon kívül, másokban — körülményekben keressünk és találjunk felmentő magyarázatot. Amikor körülményesen megindokolva kimondjuk azt, hogy lehetetlen s arra a végkövetkeztetésre jutunk, hogy a "van" bármily rossz is, az egyedüli racionális lehetőség, éppen amire legbüszkébbek vagyunk, értelmünk üz kegyetlen tréfát velünk. Gyakran abban sem gátol meg, hogy képtelenebbnél képtelenebb meséket tekintsünk készpénznek. Máskor pedig engedi, hogy úgy érezhessük, a ráció nevében utasítjuk el azt, aminek világunkon belüli valós létezése csakis egyedül rajtunk fordul.

A tréfának szerencsére nem mindig és nem mindenki dől be. Remélhetően tehát nem úzhető a világ végezetéig.

(folytatjuk)

MARGHESCU MÁRIA

A NÉGY FOGADALOM

Azok, akik rendszeresen gyakorolnak zen meditációt, vagyis a kolostori szerzetesek és emellett számtalan laikus csoport az egész világon, különböző nyelveken, naponta legalább egyszer elmondják a következő négy fogadalmat:

1. Az élőlények száma végtelen, fogadom, hogy mind megszabadítom.
2. A félrevezető gondolatok és érzelmek világa kimeríthetetlen, fogadom, hogy mind elkerülöm.
3. Az igaz tanok sora megszámlálhatatlan, fogadom, hogy mind megtanulom.
4. A felébredés útja felülmúlhatatlan, fogadom, hogy szüntelenül járom.

Ha jobban odafigyelünk ezekre a sorokra, fel kell tűnnie annak, hogy olyan dolgokat fogadunk meg, amelyek teljesítése teljesen lehetetlen. Ez a négy mondat a zen szellemének összesűrítése, és egyben egy teljes életprogram. Nézzük meg közelebbről őket, először összességében. Hogyan tudnék véges életemben, véges energiámmal ilyen szuperlatívumokat, ilyen maximumokat teljesíteni? Nyilván sehogyan sem. Akkor miért fogadom meg mégis, hogy megteszem? Azért, mert így kötelezem el magam arra, hogy az utat, ha ráléptem, járjam is. Elöttem a cél: tudom, hogy elérhetetlen, de mégis követem, és járom az utat. Egyik lépés a másik után, következetesen. Maga az út a cél: